

"Tolerance and its Limits"

1. This lecture=totally non-political; I have no partisan end in mind, I do not refer at all to the religious/political controversies that afflict both Am-Jy/Israel. *Is* occasioned by the terribly intolerant acts in recent J history: Baruch Goldstein massacre in Hebron, assassin'n Yitzhak Rabin and, most recently, the shooting by a demented Dati soldier in Hebron..

As result Rabin assass'n, I appointed ...Com on J'sm & Human Values... tolerance/dem'cy/ethics dissent...fr w-i J sources...Com assiduously at work, should report several months.

This present lecture=introduction to the theme; not a systematic treatment, but effort to sketch ideas on role of **tolerance** in sources of Judaism

2. Arnold Toynbee: J'sm, as advocate of monotheism=intolerant; its single-minded rejection of idolatry left it with little patience for other forms of worship. Was he right?

3. Yes, partially. Posit at outset: **tolerance=not an absolute**. There are things/ideas that=intolerable to any decent/civilized persn. Hence, there are examples aplenty of intolerant attitudes in Tor: עיר הנדחת וכן סורר ומורה, גייע שפייד עייז ("יתועבה"), ורכילות. Nor should we today tolerate rapists/drug-pushers/muggers. Unlimitd tol'ce betrays intell'l cowardice & =invit'n to soc collapse and the deterioration of all standards.

4. Yet: *to tolerate is divine!* R. Elijah de Vidas (ראשית חכמה), God tolerates the sinner *even at the very moment* of his rebellion by continuing to grant him the gift of life.

5. W.V. Quine (*Quiddities* pp. 206-210): "delicate balance of tolerance." *This balance-not easy*: ל-ס-ב-ל=root of both suffering and of patience (סבִּלְנוּת) & tol'ce (סוֹבְלָנוּת)

Bec balance=so delicate, is presumpt's offer advance clear direc'n all cases. Most cn hope f=fw guide-lines as examine each case own merits/try f bst accomm'n bth conflict'g theses.

6. Indirect reference to "balance of tolerance": מינוי יהושע כמנהיג ישראל אחרי משה--
 יפקד ה' אלקי הרוחות לְכָל-בָּשָׂר אִישׁ עַל-הַעֲדָה (פרי פנחס, במדבר כ"ז: טו-כג)--רש"י (פסי טו ד"ה אלקי הרוחות) "למה נאמר, אמר לפניו, רבשי"ע גלוי וידוע לפניך דעתו של כל אחד ואחד ואיך דומין זל"ז, מנה עליהם מנהיג שיהא סובל כל אחד ואחד לפי דעתו". כאן צדד בעד הסבלנות, ואילו בתשובת הקב"ה--קח לך אֶת-יְהוֹשֻׁעַ בֶּן-נוּן אִישׁ אֲשֶׁר-רוּחַ בּוֹ וְסִמְכָתָ אֶת-יָדָד עָלָיו-- לפי חז"ל מצדד בעד תוקף העקרונות-רד"ה בפסי יח: "כאשר שאלת, שיוכל להלוד כנגד רוחו של כל אחד ואחד"

A similar thought in prac'l/hal'c terms (*Ber. 58a*): הרואה אוכלוסי ישראל אומר: ברוך חכם הרזים: *(So, it is G-d who guards secret of Jewish survival--they all are strong-minded yet constitute one people. Secret=tolerance...)*

7. Paradox'y, *tol'ce*=*more meaningful the more one is a יאנא*! If y blv in some'g wholeheartedly/willing die f it/and *still* accept that the other fellow is permitted to follow his own ideas and live by them--*that* is tolerance! ...But if you are totally "open-minded" (*Lionel Trilling*: "so open minded your brains fall out"), if you're unsure of your own principles, and feel that the other fellow's values are as likely to be correct as your own--that's not tolerance, only a lack of principle; & indifference is not same as tolerance!

Ogden Nash: such forbearance is really a case of "a rubber spine."

8. Let me say what tol'ce is not: Is not identical w civility. Thus, ראב"ד-רמב"ם או רמב"ן--often nt civil yt rarely intol't....would nvr deny other right b heard. Yet incivlty cn oft lead to intol'ce...It pays to be nice rather than nasty.

9. Many reasons f intol'ce--fear, diffidence, over-confidence or, m'r charitably, genuine devotion to principle. But whatever the motive, intolerance usually leads to enmity--to raw, baseless hatred, what in Hebrew is called שנאת חנם.

All know passage *Yoma* 9b: מפני ג' דברים שהיו בו: ע"ז וגו' . . . אבל מקדש שני, שהיו עוסקין בתורה ובמצות וגמילות חסדים מפני מה חרב? מפני שהיתה בו שנאת חנם. ללמדך ששקולה שנאת חנם כנגד שלש עבירות: עבודה זרה, גלוי עריות, ושפיכות דמים. .

This passage teaches 2 lessons; **a)** that שני"ח = as reprehensible as all 3 major sins together--quite a condemn'n of baseless intol'ce! **b)**: appar'tly--& surpris'ly--not only cn one practice ושמירת המצות & still be infected w שני"ח, itself a shock'g phenom'n, but *cn even do גמ"ח & still b hater & hateful!* Y cn help opponent materially, bt if y intol't, ridicule hm/prevnt hm fr express'g self, y=guilty equiv'nt of עבר ואל שייהרג ואל יעבר. So, we're deal'g w a fund'l psychic reality tht=deeper, underlies/undergirds tht of action & behavior.

(?)Talmud hyperbolic? No! Reason: idol'y=ultimate example arrog'ce: worshp of idol=pract'l, fetishistic expression of skewed world-view, in which Gd displaced fr center one's aspirations/values, & man sets self up as idol to worship. ("the Copernican view": I am at the center of the universe and all else revolves around me like planets about the sun.)

Immorality (of the serious kind, such as adultery or incest) reflects a selfish/deliberate ignorance of the consequences of one's act. And bloodshed, because the intolerant/hating person is blind to the hurt and harm he may thereby cause to others.

10. Examples of Tol'ce in J Sources:

Remember: the *balance of tol'ce* is *matter of judg't, consultation, and of עיון בכבוד ראש*.
I offer 3 items in evidence--from Zohar/Modern פרוש/Halakha:

A]. Zohar--remarkable ex tol'ce even f idolatry: On incident Rachel/Laban--
 ואף על גב דרחל איהי עבדת לאעקרא ליה, Zohar I 164b: ותגלב רחל את-התרפים אשר לאביה
 לאבוא מבתר ע"י. אתענשת דלא רביאת ליה לבנימך. ולא קיימא בהדיה שעתא חדא. בגין צערא
 (ע"י filial respect; reveals sense tol'ce even f despised אף על גב דאתכוונת לטב דאבוא.)

וארא--ויקרא פרעה אל משה ולאחרן ויאמר on (מי מרוס) B} R.Yaakov Moshe Charlop
 לכו זבחו לאלקים בארץ: ויאמר משה לא נכון לעשות כן...הן נזבח את תועבת מצרים לעיניהם ולא יסקלנו
 But if Pharoah says OK why worry about handful of Egyptians?? Ans: Onkelos= לא ימרו
 ולא ימרו , i.e., not afraid Egyptian mobs stone them, but not want them to wish to stone us
 because their religious sensibilities offended...*Remarkable sensitivity!!*

C}Halakhic--tol'ce for individual sinner: ,הרי את...ע"מ שאני צדיק, קדושין מ"ט:
 אפילו רשע גמור - מקודשת, שמא הרהר תשובה בדעתו -- (רמב"ם: מספק).
 this is really halakhic formulation of "הו' הן את כל האדם לכל זכות"
 (ר' ליב מוכיח מפרשבורג: נ"מ בין צדיק גמור לאינו גמור--אינו גמור אוהב רק רשע אינו גמור, ואילו....)

11. What's phil'c underpinning this tol'ce?--בזכות שנזכר: קדושה באלילים--בזכות שנזכר:
 Idea later taken up by R.Kook--nothing cn exist w-o divine spark to sustain it;
 holds f ideas as well. W-o kernel of truth, would collapse into nothingness. So, even fascism has
 spark of truth--nation'm--tho' horribly distorted. *This makes room for a degree of tolerance...*

12.Tol'ce on comm'l level: Rel's t non-Orth'x. Probl arose end last cent'y. Attitude נצי"ב:
 שו"ת משיב דבר, מד) לענין קהילות חרדיות נפרדות: עצה זו קשה כחרבות לגוף האומה וקיומה...אשר עפ"י
 ראות עיני אחד ממחזיקי הדת ידמה שפלוני אינו מתנהג עפ"י דרכו בעבודת ה' וישפטנו למינות ויתרחק ממנו
 ויהיו רודפים זה את זה בהיתר בדמיון כוזב ח"ו"...

13. Much earlier: Tol'ce in discussing religious issues w 1 who doesn't share our p-v --
 מהר"ל באר הגולה עמוד קנא - הבאר השביעי: אין ראוי להרחיק שום דבר המתנגד אל דעתו לאהבת
 החקירה וידיעה. ובפרט אותו שלא כוון לקנות רק להגיד האמונה אשר אתו, אף אם הדברים הם נגד אמונתו ודתו אין
 לומר אליו אל תדבר ותסתום דביר פיד, שא"כ לא יהיה בירור הדת. ואדרבה דבר...ככל חפצך... כי אם עושה זה שסותם
 את פיו שלא ידבר זה הוא מורה על חולשת הדת... ולא מצינו מעולם שיהיו [הראשונים] מונעים ומוחים בדבר זה כלל,
 ולא היה כאן פוצה פה ומצפצף בדבר זה... שכך הוא ראוי כדי להעמיד על האמת לשמוע הטענות שאמרו לפי הדעת אשר
 אתם ולא כוונת לקנטר, ולכך אין ראוי לדחות דברי זולתו המתנגד לו, אבל ראוי לקרב אותם ולעיין בדבריו

14. This approach of Maharal leads m t agree w contemp'y Isr thinker: Tol'ce=nt just nec'y
 evil, bt a value in & of itself. It makes free'm of speech/critic' possible; such crit'm helps
 y uncover errors/weak points in yr own thinking and thus contributes to yr welfare. It
 causes each to engage in the kind of self-criticism that can only make it stronger and
 more appealing in the "market place of ideas."

15 : שו"ת חת"ס או"ח סי' ר"ח)על ולא תענה על ריב לנטות אחרי רבים להטות
 "שלא היה כוונת המתווכחים...לנטות דעת חברו לדעתו, אך יהיה הויכוח להעמיד סברתי ודעתי עפ"י
 שכלי...אותם הרוצים דווקא שחברו יודה לו וכוונתו להטות דעת חברו לדעתו שוגים מדרך האמת
 ונוטים אל הניצוח, ויצא משפט מעוקל"

16. Probably the most eloquent and forceful expression of Torah tol'ce--by the Netziv:
 (העמק דבר, פתיחה לבראשית): אנשי בית שני היו צדיקים וחסידיים ועמלי תורה, אך לא היו ישרים בהליכות
 עולמם. מפני שנאת חנם שבלבם, חשדו את מי שראו שנוהג שלא כדעתם ביראת ה' שהוא צדיק ואפיקורוס ובאו עי"ז
 לשפית דמים, לכל הרעות שבעולם, עד שתקרב הבית. שהקב"ה ישר הוא ואינו סובל צדיקים כאלה, אלא באופן שהולכים
 בדרך הישר גם בהליכות העולם ולא בעקמימות, אע"ג שהוא לשם שמים, דזה גורם חורבן הבריהא הריסות יישוב הארץ.

:

The Rav זצ"ל interprets honorific name of our ppl, כנסת ישראל, as implying a gathering of many views/types, & attributes this to יעקב ומשה:

Jsm includes mny contraries gathered together and unified in the form of כנסת ישראל in which all the unique and varied qualities of בני יעקב attain unity+harmony, despite their appar't irreconcilability. The final product of this process is, as רמב"ם put it, that כנסת ישראל denotes the ingathering of all...all attributes and all qualities, including those which often seem mutually contradictory.

17. How do we today measure up? Let us b honest: despite relativ'y excellnt record Js hv re: persecut'n, there's a nt insignif't trad'n of violence in our otherwise pacific hist'y. & this ws true even < Goldstein/Amir/Feldman. *And we Orthodox Jews are not immune to it!* There is a lesson for *us in Orthodox community* (דתי-חרדי)--*We too intolerant of each other as well as others!!*...And Rabin's ghost will spook us for a long, long time.

18. I confess: I worried about state of Jsm in world tdy--& not least: Orthy. The extremist rhetoric/anger/vituper'n/delegit'n/collectv arrog'ce--scary.

Both here/Isr--feels as if lunatics tak'g over asylum...

Look at us--and let us wince:

*Rabbis of NRP--rel Z'sts, *home of moderation*--counsell'g soldiers to defy gov't.

* דתיים וחרדים tear'g each other apart, prov'g thesis tht those closest ideolog'y are most prone t savage each othr.

* & a group Rabbis who should b paragons of tol'ce & ארץ publicly insult a colleague who=superb ת"ח bec of his פסק הלכה to own קהילה--& tht, not even on hal'c grounds! To make a public demonstr'n of disrespt f a learnd colleague is cert'y a case of פורץ גדר במסורת ישראל...

When we substitute denunciation f dialogue/barricades f brotherliness/& nastiness f normalcy, we are all in peril of being drawn into this radicalization of our people and of falling into the abyss created by such progressive fragmentation.

למען ה'--*This must not be allowed to happen.*

As I mentioned--need *balance*, and always judgment must be exercised.
BUT--*when in doubt, opt for tolerance!*

I can hardly recommend a better role model than your own Rabbi Kelemer--admirable combination of principle & openness, conviction & compassion, courage & grace--and he even tolerates Lamms...

19. Before it's too late, moderates--sane people, normal people, the usually passive observers--must become proactive, and together insist upon a *modus vivendi* so that tol'ce will replace terror, bothy physcl/rhetor'l, as the coin of this realm.

This=nt only possible, bt absol'y, vitally nec'y. Moderates--both rel/secular--must together insist upon rational discourse, upon tol'ce+civil'y, & create an atmosphere that will bind the wounds that are draining pus into our national blood-stream.

20. And this process of J civilizing must begin in Orthy, bec the most committed are most prone to intol'ce, & bec we must be most eager to demonstrate tol'ce +*menshlichkeit* for that is our burden + our glory in our mission of קידוש השם.

We must forsake bigotry and racism of any & every kind towards *any* people.

Borh laymen and Rabbis--who should and must know better--must not allow themselves to speak ill of others, even when strongly disagreeing.

Haredi & Mod Orthx must no longer belittle each other, in public or in private.

On Rosh Hashanah and Yom Kippur we described God in וכל מאמינים as:

וכל מאמינים שהוא נוצר חסד, הסובל ומעלים עין מסוררים

All believe He preserves חסד and is tolerant, averting His eye from the sinners

On principle of *imitatio Dei* (והלכת בדרכיו), that must be our approach as well.

And only then, when we will have learned to be סובל ומעלים עין מסוררים, will we be worthy of Hashem's bounty as the נוצר חסד.

וכן יהי רצון